



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.411.002.03.2021

Pan  
Adam Zielnik  
Burmistrz Miasta i Gminy Wolbrom  
ul. Krakowska 1  
32-340 Wolbrom

# WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

*I/21/002 - Realizacja zadań dotyczących odbioru nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych przez wybrane gminy województwa małopolskiego*

# I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana Kierownik jednostki kontrolowanej	Urząd Miasta i Gminy w Wolbromiu, ul. Krakowska 1, 32-340 Wolbrom ( <i>Urząd</i> ) Adam Zielnik, Burmistrz Miasta i Gminy Wolbrom od 20 listopada 2018 r. ( <i>Burmistrz</i> ) (akta kontroli str. 2-4)
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Przygotowanie Gminy do realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej, w odniesieniu do nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków.</li><li>2. Egzekwowanie realizacji obowiązków przez właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz monitorowanie częstotliwości ich opróżniania.</li><li>3. Kontrola realizacji obowiązków przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości.</li></ol>
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2021 (do czasu zakończenia kontroli). Badania kontrolne dotyczyło również działań wcześniejszych, jeżeli miały one związek z zakresem przedmiotowym kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli <sup>1</sup>
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Justyna Pikiewicz, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/115/2021 z 22 października 2021 r. (akta kontroli str. 1)

<sup>1</sup> Dz. U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm., dalej: *ustawa o NIK*.

## II. Ocena ogólna<sup>2</sup> kontrolowanej działalności

### OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie realizację przez Miasto i Gminę Wolbrom (*Gmina*) zadań związanych z odbiorem nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych.

### Uzasadnienie oceny ogólnej

Gmina była organizacyjnie przygotowana do realizacji zadań związanych z odbiorem nieczystości ciekłych, gdyż zostały one przypisane konkretnym pracownikom Urzędu, a obowiązki i zasady postępowania w niezbędnym zakresie uregulowano w przepisach obowiązujących na terenie Gminy.

Najistotniejszy wpływ na ocenę miała nierzetelnie prowadzona ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków (*Ewidencja* lub *Ewidencja zbiorników*). Ewidencja zbiorników nie zawierała informacji niezbędnych dla osiągnięcia celu jej prowadzenia, określonego w art. 3 ust. 3 *ucpg*, tj. rzeczywistych i kompletnych danych, dotyczących w szczególności:

- Liczby nieruchomości nieprzyłączonych do kanalizacji, dla których istniał obowiązek wyposażenia w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię.

Ewidencją objęto jedynie 4 842 nieruchomości (pozycji), podczas gdy suma nieruchomości wg rejestru deklaracji o wysokości opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi<sup>3</sup> wynosiła 5 276; dopiero w toku kontroli ustalono, iż 1 277 nieruchomości ujętych w Ewidencji zostało skanalizowanych, na co treść Ewidencji nie wskazywała.

- Liczby zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni.

Jedynie dla 2 100 nieruchomości (pozycji) podano informacje dotyczące zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni (43% nieruchomości ujętych w Ewidencji zbiorników).

- Częstotliwości opróżniania zbiorników lub oczyszczalni, w tym liczby nieruchomości, dla których zawarto umowę w tym zakresie.

Zarówno w Ewidencji zbiorników, jak i prowadzonym odrębnie rejestrze umów nie zawarto informacji nt. częstotliwości opróżniania zbiorników lub przydomowych oczyszczalni, natomiast z przeprowadzonego badania na próbie wynikało, że zaledwie 27% właścicieli nieruchomości zawarto umowę w tym zakresie.

Urząd podejmował działania w celu pozyskiwania niezbędnych danych, m.in. kierując do mieszkańców informację nt. obowiązku rejestrowania zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni. Pozyskiwano również dane z innych źródeł, m.in. wskutek kontroli o których mowa w art. 6 ust. 5a ustawy z dnia 13 września 1996 r. *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*<sup>4</sup> (*ucpg*) oraz ze sprawozdań składanych przez przedsiębiorców posiadających zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych. Jednak brak powiązań pomiędzy odrębnymi zbiorami, a także brak współpracy i wymiany informacji między wszystkimi zaangażowanymi pracownikami i podmiotami, przekładał się na stan prowadzonej Ewidencji.

Gmina nie realizowała zastępczych wywozów nieczystości z nieruchomości, których właściciele nie zawarli umowy na opróżnianie zbiorników lub nie przedstawili rachunków potwierdzających ich regularny wywóz.

<sup>2</sup> Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

<sup>3</sup> Rejestr tzw. deklaracji śmieciowych; dalej: *Rejestr DŚ*.

<sup>4</sup> Dz. U. z 2021 r. poz. 888 ze zm., dalej: *ucpg*.

Gmina realizowała działania kontrolne wynikające z art. 6 ust. 5a ucp, dotyczące posiadania przez właścicieli nieruchomości umów w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych oraz dowodów uiszczania opłat za te usługi. Kontrole wykonywała Straż Miejska w Wolbromiu i skutkowały one wykryciem nieprawidłowości w 52 przypadkach (ok. 38% wszystkich kontroli). Mimo to, skala prowadzonych przez Gminę działań nie była wystarczająca. W badanym okresie skontrolowano zaledwie ok. 3% nieruchomości nieprzyłączonych do kanalizacji.

Urząd dopełnił obowiązku gromadzenia sprawozdań z opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, jednak ich analiza i weryfikacja prowadzona była w sposób nierzetelny, co miało przełożenie na brak identyfikacji nieruchomości, z których nie wywożono nieczystości ciekłych.

Gmina w wyjaśnieniach wskazywała m.in. na występujące w latach objętych kontrolą trudności związane z pandemią COVID-19, braki kadrowe oraz zagrożenia wynikające ze stanu technicznego oczyszczalni ścieków w Wolbromiu.

W trakcie kontroli NIK Urząd podjął szereg działań zmierzających do uzupełnienia i uporządkowania wiedzy koniecznej do prowadzenia Ewidencji zbiorników, zgodnie z jej ustawowymi celami. W szczególności zakupiono specjalistyczne oprogramowanie do prowadzenia Ewidencji zbiorników bezodpływowych, sporządzono plan kontroli na IV kwartał 2021 r. oraz przystąpiono do weryfikacji sprawozdań przedsiębiorców odbierających nieczystości ciekłe.

Uwzględniając powyższe, NIK zwraca jednak uwagę na konieczność podniesienia skuteczności działań we wszystkich obszarach objętych kontrolą. Dotychczasowa praktyka miała bowiem przełożenie na wielkość ścieków nieoczyszczonych, których ilość w Gminie Wolbrom stanowiła ponad 40% wody zużytej wyłącznie na cele bytowe.

### III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe<sup>5</sup> kontrolowanej działalności

OBSZAR

#### 1. Przygotowanie Gminy do realizacji zadań gospodarki ściekowej, w odniesieniu do nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków

Opis stanu faktycznego

W Urzędzie Miasta i Gminy Wolbrom, w okresie objętym kontrolą, sprawami gospodarki ściekowej zajmował się Referat Ochrony Środowiska (*Referat*), wchodzący w skład Wydziału Techniczno-Inwestycyjnego. Czynności kontrolne realizowała Straż Miejska w Wolbromiu.

Zadania przypisano pracownikom w Regulaminie organizacyjnym oraz pisemnych zakresach czynności. Ze względu na okres pandemii i komplikacje z tym związane, zarówno pracownicy Referatu, jak i Straży Miejskiej nie uczestniczyli w latach 2020 i 2021 w szkoleniach związanych w zakresie objętym kontrolą.

Część zadań, dotyczących gospodarki ściekami wykonywana była przez spółkę komunalną: Wolbromski Zakład Wodociągów, Kanalizacji, Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej sp. z o.o. z siedzibą w Wolbromiu (*Zakład* lub *WZWKGiM*). Przedmiotem działania Zakładu było m.in. zarządzanie siecią wodociągową oraz siecią kanalizacyjną i oczyszczalniami ścieków na terenie Gminy.<sup>6</sup> WZWKGiM zajmował się także opróżnianiem zbiorników bezodpływowych i transportem nieczystości ciekłych. Nadzór nad działalnością Zakładu sprawował Burmistrz. Zgodnie z wyjaśnieniem Kierownik Referatu, Referat współpracował z Zakładem w zakresie pozyskiwania danych do sprawozdań, prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i kontrolowania częstotliwości ich opróżniania, a także w zakresie kontrolowania podmiotów posiadających zezwolenie na odbiór nieczystości ciekłych z terenu Gminy.

(akta kontroli str. 73-151, 160-162, 597-602, 681-683)

W latach 2020-2021 część Gminy Wolbrom należała do Aglomeracji Wolbrom<sup>7</sup>, obejmującej miasto Wolbrom oraz miejscowości: Łobzów (część), Zabagnie (ul. Działkowa, ul. Źródlana), Chelm (ul. Grabie), Lgota Wolbromska (część). Na terenie Aglomeracji, przy ul. Wrzosowej 18 w Wolbromiu, funkcjonowała oczyszczalnia ścieków i zlewnia obsługująca teren całej Gminy. Poza Aglomeracją, w Jeżówce, znajdowała się druga oczyszczalnia ścieków (bez zlewni), obsługująca sześć budynków mieszkalnych oraz dwie placówki publiczne w tym Szkołę Podstawową w Jeżówce.

W lipcu 2021 r. zakończono modernizację oczyszczalni ścieków w Wolbromiu. Kierownik Referatu wyjaśniła, że *parametry oraz stan ówczesnej oczyszczalni ścieków w Wolbromiu stwarzał realne ryzyko awarii w przypadku zbyt dużego jej obciążenia m.in. zwiększoną ilością ścieków dowożonych.*

(akta kontroli str. 165-176, 192, 338-342, 597-602, 679-683)

<sup>5</sup> Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

<sup>6</sup> Zakład powstał w wyniku wykonania uchwały Nr XXVIII/ 278/2016 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 27 października 2016 r. w sprawie likwidacji zakładu budżetowego o nazwie "Wolbromski Zakład Wodociągów, Kanalizacji, Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Wolbromiu" w celu przekształcenia go w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością

<sup>7</sup> Uchwała Nr XXX/281/2020 Rady Miejskiej z dnia 10 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Wolbrom; wcześniej: Uchwała Nr XXIX/419/16 Sejmiku Województwa Małopolskiego z 28 grudnia 2016 r.

W okresie objętym kontrolą obowiązywał *Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Miasta i Gminy Wolbrom*<sup>8</sup>, w którym określono m.in. częstotliwość i sposób pozbywania się nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości, a także *Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków*<sup>9</sup>.

Obowiązywały także dwie uchwały Rady Miejskiej: określająca górne stawki opłat za usługi w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych<sup>10</sup> oraz określająca wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych<sup>11</sup>.

Górna stawka za opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych wynosiła 15 zł za 1 m<sup>3</sup> (bez VAT) i nie była zmieniana od 2008 r. Burmistrz wyjaśnił, że nie wystąpiła potrzeba zmiany stawek. Dopiero w 2021 r., z uwagi na inflację oraz wzrost kosztów transportu, został przygotowany projekt uchwały zmieniającej dotychczasową stawkę. Nową stawkę, w wysokości 50 zł brutto za 1 m<sup>3</sup>, przyjęto uchwałą Nr XLVII/391/2021 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 29 grudnia 2021 r.

Nie przewidziano zróżnicowania stawek w zależności od gęstości zaludnienia na danym obszarze gminy, czy odległości od stacji zlewnej, a także właściwości nieczystości ciekłych. Rada Miejska nie podejmowała również uchwały w sprawie określenia innych sposobów dokumentowania przez mieszkańców pozbywania się nieczystości ciekłych.

(akta kontroli str. 8-11, 14-37, 177-191, 597-602, 705-708)

W styczniu 2018 r. został przyjęty *Program ochrony środowiska dla Gminy Wolbrom na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024*<sup>12</sup>, w którym m.in. wskazano zadania z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, w tym związane z prowadzeniem ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych oraz rozwojem sieci kanalizacyjnej. Ponadto, za istotne dla ochrony wód (analiza SWOT) wskazano m.in. inwentaryzację i kontrolę szczelności zbiorników bezodpływowych oraz budowę przydomowych oczyszczalni.

Od momentu uchwalenia Programu do 4 stycznia 2022 r. Burmistrz nie przedstawił raportu z wykonania programu Radzie Miejskiej, ani Staroście Olkuskiemu.

(akta kontroli str. 346-370, 705-708)

Stwierdzone  
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Burmistrz nie przedstawił Radzie Miejskiej, i w konsekwencji nie przekazał Staroście Olkuskiemu, raportu z wykonania *Programu ochrony środowiska dla Gminy Wolbrom na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024*, co było niezgodne z art. 18 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska*<sup>13</sup> Zgodnie z tymi przepisami, Burmistrz – jako organ wykonawczy gminy –

<sup>8</sup> Regulamin wprowadzony Uchwałą Nr XX/187/2016 Rady Miejskiej z dnia 25 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Miasta i Gminy Wolbrom

<sup>9</sup> Regulamin wprowadzony Uchwałą Nr XL/351/2021 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 24 sierpnia 2021 roku w sprawie przyjęcia Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków. Wcześniej obowiązywał regulamin wprowadzony Uchwałą Nr IV/41/2019 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 31 stycznia 2019 roku w sprawie regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków.

<sup>10</sup> Uchwała Nr XIX/185/08 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 28 maja 2008 r. w sprawie określenia górnych stawek opłat w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

<sup>11</sup> Uchwała Nr XXXIII/212/2013 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie Miasta i Gminy Wolbrom.

<sup>12</sup> Program przyjęty Uchwałą Nr XLIV/496/2018 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 25 stycznia 2018 r.

<sup>13</sup> Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, ze zm.

zobowiązany był sporządzić co 2 lata raport z wykonania Programu i przedstawić go Radzie Miejskiej oraz organowi wykonawczemu powiatu.

Burmistrz wyjaśnił, że z uwagi na wprowadzenie lockdownu oraz obostrzeń związanych z pandemią, prace nad Raportem z wykonania POŚ dla Gminy Wolbrom zostały rozpoczęte we wrześniu 2021 roku.

(akta kontroli str. 346-370, 705-708)

#### OCENA CZĄSTKOWA

Organizacja pracy Jednostki została dostosowana do potrzeb związanych z realizacją obowiązków dotyczących gospodarki nieczystościami ciekłymi na terenie Gminy. Podział zadań był kompletny i nie budził wątpliwości.

Stwierdzona nieprawidłowość nie miała istotnego wpływu na ocenę Gminy w badanym obszarze. NIK zwraca natomiast uwagę na niewykorzystaną w związku z brakiem sporządzenia raportu, możliwość uzupełnienia samooceny podejmowanych przez Urząd działań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

#### OBSZAR

## **2. Egzekwowanie realizacji obowiązków przez właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz monitorowanie częstotliwości ich opróżniania**

Opis stanu faktycznego

**2.1.** Gmina prowadziła ewidencję zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków od 2013 r., w postaci dokumentu w formacie MS Excel, na podstawie zgłoszeń przekazywanych przez właścicieli nieruchomości posiadających takie urządzenia. Ewidencja zbiorników wg stanu na 25 października 2021 r. obejmowała 4 842 nieruchomości (pozycji), z czego Miasto Wolbrom: 1 276, a 26 sołectw łącznie: 3 566 nieruchomości.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, w Ewidencji ujmowano dane właściciela nieruchomości (imię i nazwisko), adres nieruchomości i liczbę jej mieszkańców, a także objętość zbiornika bezodpływowego oraz informację o przekazaniu bądź braku zgłoszenia (deklaracji). Ewidencja prowadzona była z podziałem na poszczególne miejscowości Gminy (Miasto Wolbrom oraz 26 sołectw).

W celu pozyskania danych od właścicieli nieruchomości, Gmina opracowała formularz zgłoszenia, w którym należało przedstawić m.in. liczbę mieszkańców nieruchomości, pojemność i technologię wykonania zbiornika lub przydomowej oczyszczalni oraz informacje nt. zawartej umowy na ich opróżnianie, w tym częstotliwość opróżniania. Formularz został udostępniony na stronie internetowej Gminy. Nie przewidziano możliwości przekazywania informacji w formie elektronicznej. Burmistrz wyjaśnił, że przekazywanie informacji w tej formie będzie możliwe wkrótce, dzięki zakupionemu w trakcie kontroli programowi elektronicznemu, posiadającemu taką funkcjonalność<sup>14</sup>.

Burmistrz dodał, że informacja na temat obowiązku dokonywania zgłoszeń przekazywana była mieszkańcom także przez sołtysów podczas spotkań i zebrań sołeckich, a także poprzez Straż Miejską, podczas dokonywanych przez nią kontroli. Mieszkańcy zwracali wypełnione formularze poprzez dziennik podawczy, drogą pocztową lub za pośrednictwem sołtysów.

Tym sposobem Gmina pozyskała dane, dotyczące 2 481 nieruchomości (51% ogólnej liczby nieruchomości/pozycji ujętych w Ewidencji zbiorników, z czego

<sup>14</sup> 15 listopada 2021 r., Gmina nabyła licencję na korzystanie z programu elektronicznego, wspomagającego monitorowanie i zarządzanie gospodarką wodno-ściekową, w tym prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych.

Miasto Wolbrom 6% pozycji, a pozostały obszar 68% pozycji). Część deklaracji mieszkańców nie zawierała wszystkich danych.

(akta kontroli str. (akta kontroli str. 10, 152-159, 346-397, 413-588, 591-599)

Burmistrz wyjaśnił, że informacje zawarte w Ewidencji były weryfikowane i uzupełniane na bieżąco, w szczególności na podstawie:

- protokołów odbioru zbiornika na nieczystości płynne, dokonywanego na wniosek mieszkańca, w związku z wymaganiami nadzoru budowlanego, dotyczącymi uzyskania pozwolenie na użytkowanie budynku;
- danych z Rejestru DŚ;
- informacji pozyskanych podczas kontroli przeprowadzanych przez Straż Miejską.

W toku kontroli, na podstawie badania na próbie 15% złożonych deklaracji<sup>15</sup>, ustalono, że wszystkie zostały złożone w formie pisemnej w 2013 r.,. W Ewidencji dodawano również dane pochodzące z lat późniejszych, pozyskane przy okazji wspomnianego wyżej odbioru zbiornika na nieczystości płynne. Nie modyfikowano przy tym wpisu dotyczącego tej samej nieruchomości, co spowodowało, że liczba pozycji Ewidencji nie była równoznaczna z liczbą nieruchomości nią objętych.

Informacje nt. przydomowych oczyszczalni ścieków wskazywano w Ewidencji w dwojaki sposób: w niektórych przypadkach podawano informację o oczyszczalni, bez wskazania jej parametrów, a w niektórych wskazywano jej objętość, bez dookreślenia, że wpis dotyczy oczyszczalni. Tym samym liczba przydomowych oczyszczalni wynikająca z Ewidencji zbiorników różniła się od liczby oczyszczalni wynikającej z dokumentów źródłowych.

Z porównania danych zawartych w Ewidencji zbiorników oraz Rejestrze DŚ (stan na 25 października 2021 r.), wynikało, że:

- liczby nieruchomości ujęte w obu wykazach różniły się. Suma nieruchomości w Rejestrze DŚ wynosiła 5 276. Ze szczegółowego badania na próbie dotyczącej sześciu nieskanalizowanych miejscowości<sup>16</sup>, wynikało, że 72 nieruchomości ujętych w Rejestrze DŚ nie uwzględniono w Ewidencji zbiorników. Z kolei w Ewidencji wykazano 75 nieruchomości nieujętych w Rejestrze DŚ. Dodatkowo, oba wykazy nie zawierały 23 nieruchomości ujętych w Rejestrze umów, o którym mowa w pkt. 2.3. wystąpienia;
- dane nt. liczby mieszkańców wskazane w obu wykazach różniły się;
- w Ewidencji zbiorników nie uwzględniono zmiany adresów, która miała miejsce w październiku 2016 r. w sołectwach Gołaczewy, Chelm i Zabagnie.

W toku kontroli ustalono, że Ewidencja zbiorników na dzień 25 października 2021 r. obejmowała 1 277 nieruchomości skanalizowanych (26% sumy nieruchomości tam ujętych)<sup>17</sup>, przy czym nie zostało to wskazane w jej treści, a dla części z nich w Ewidencji nadal widniały informacje, dotyczące zainstalowanych tam zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni<sup>18</sup>.

Nie wprowadzono także danych o nieruchomościach wyposażonych w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię, które skontrolowała Straż Miejska, a które wcześniej nie zostały ujęte w Ewidencji. Nie uzupełniono również informacji pozyskanych w trakcie ww. kontroli, dotyczących nieruchomości, dla których nie

<sup>15</sup> Badanie na próbie deklaracji (zgłoszeń) złożonych dla trzech miejscowości: Gołaczewy, Miechówka i Poręba Dzierżna

<sup>16</sup> Badanie na próbie 20% nieruchomości wskazanych w Rejestrze DŚ; miejscowości: Dłużec, Domaniewice, Kąpiele Wielkie, Poręba Górna, Wierzchowisko, Załęże.

<sup>17</sup> Chelm: 45 nieruchomości; Lgota Wolbromska: 14; Łobzów: 32; Wolbrom: 1172; Zabagnie: 14;

<sup>18</sup> Dotyczy co najmniej 58 nieruchomości, dla których złożono deklaracje: Chelm: 11 nieruchomości; Łobzów: 28; Wolbrom: 12; Zabagnie: 7



złożono deklaracji (zgłoszeń) i nie zweryfikowano liczby mieszkańców, liczby zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni, uwzględniając ustalenia kontroli.

(akta kontroli str. 346-397, 413-588, 591-622, 626-628, 679-695)

**2.2.** Według Ewidencji zbiorników, dla 2 100 nieruchomości (pozycji) podano informacje dotyczące zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni, przy czym w przypadku 38 nieruchomości nieprzyłączonych do kanalizacji wyraźnie stwierdzono brak któregośkolwiek z tych urządzeń<sup>19</sup>. Właściciele nieruchomości oświadczyli to w zgłoszeniach, chociaż nie zawsze wskazano przyczynę braku zbiornika lub oczyszczalni. Jeżeli wskazywano, powodem były stare budynki, bez odpływu, niewyposażone w łazienkę, czy ubikację.

Burmistrz nie wydał w stosunku do żadnej z ww. nieruchomości decyzji nakazującej wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych. Kierownik Referatu wyjaśniła, że *większość nieruchomości wykazanych w ewidencji, jako nieposiadające zbiornika na nieczystości płynne, zostały skontrolowane przez Straż Miejską. W wyniku kontroli ustalono, że:*

- *część nieruchomości posiadało zbiornik, a właściciele nieruchomości podali błędne dane w ankietach,*
- *kilka nieruchomości rzeczywiście nie posiadało zbiornika, gdyż nie były wyposażone w węzeł sanitarny (stare zabudowania, opuszczone lub wykorzystywane okazjonalnie).*

*W żadnym wypadku nie została wydana stosowna decyzja, gdyż po przeprowadzonych kontrolach nie stwierdzono przesłanek do wszczęcia postępowania i wydania takiej decyzji. Natomiast faktem jest, że wyniki kontroli nie zostały ujęte w prowadzonej ewidencji.*

Brak zbiornika stwierdzono również podczas kontroli realizowanej w 2021 r. przez Straż Miejską (nieruchomość nieujęta w Ewidencji zbiorników), w związku z czym nałożono mandat karny<sup>20</sup>.

(akta kontroli str. 10, 38-72, 346-355, 419-510, 573, 591-607, 623-631, 638, 679-683)

**2.3.** W Ewidencji zbiorników nie ujmowano informacji nt. umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. Rejestr umów prowadzony był w odrębnie.

Burmistrz wskazał, że na 31 grudnia 2019 r. liczba nieruchomości posiadających umowy na odbiór nieczystości ciekłych wynosiła 754, natomiast na 31 grudnia 2020 r.: 1 240 nieruchomości. Przedstawiony w trakcie kontroli Rejestr umów (stan na 16 listopada 2021 r.) obejmował natomiast 1 240 pozycji, przy czym 14 z nich dotyczyło umów zawartych w 2021 r. W Rejestrze nie uwzględniono umów zawartych przez wszystkich przedsiębiorców, co Kierownik Referatu uzasadniła omyłką, podkreślając jednocześnie, że *zakupiony program ewidencyjny w chwili obecnej jest aktualizowany o brakujące dane.*

Ustalenie faktycznej liczby zawartych na dany dzień umów nie było możliwe również dlatego, że zdecydowana większość pozycji Rejestru nie zawierała informacji nt. daty zawarcia, czy rozwiązania umowy. Datę zawarcia umowy podano dla 471

<sup>19</sup> Budzyń, Jeźówka, Kapiele Wielkie, Kąpiołki, Lgota Wolbromska i Strzegowa: w każdej miejscowości 1 nieruchomość; Domaniewice, Sulisławice, Wierzchowisko i Zasępiec: po 2; Gołaczewy: 7; Poręba Dzierżna: 11; Zarzecze: 6

<sup>20</sup> Protokół kontroli nr 16/2021

pozycji (pierwsza data z 1995 r.), a informację o rozwiązaniu dla siedmiu (niektóre bez daty). Dodatkowo, część zleńców (pozycji Rejestru) pojawiała się w wykazie kilkakrotnie.

Z badania wykonanego na próbie sześciu miejscowości, w których żadna z nieruchomości nie została przyłączona do sieci kanalizacyjnej, wynika, że na 16 listopada 2021 r. zaledwie 27% nieruchomości posiadało zawartą umowę na opróżnianie zbiornika bezodpływowego lub oczyszczalni<sup>21</sup>. Przyjęto przy tym założenie, że każda niezdubowana pozycja, co do której nie wskazano informacji o jej rozwiązaniu, oznacza umowę zawartą i obowiązującą.

(akta kontroli str. 346-397, 419-483, 574-588, 623-624, 678)

Zarówno w Ewidencji zbiorników, jak i w Rejestrze umów brak było informacji nt. częstotliwości opróżniania zbiorników. Postanowienia *Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Miasta i Gminy Wolbrom* określały minimalne warunki w tym zakresie. Właściciele nieruchomości wyposażonych w zbiornik bezodpływowy winni pozbywać się nieczystości ciekłych *w sposób systematyczny (...) nie rzadziej niż dwa razy w roku*. Natomiast opróżnianie osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni ścieków - nie rzadziej, niż co 18 miesięcy.

Gmina kontrolowała posiadanie przez właścicieli nieruchomości umów i dowodów uiszczenia opłat za usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych oraz usuwania osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni w sposób opisany w pkt 2.4. wystąpienia.

Burmistrz w złożonych wyjaśnieniach potwierdził, że kontrole wykazały brak umów na opróżnianie zbiorników i transport nieczystości ciekłych u większości właścicieli, jednak nie organizował opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadku takich nieruchomości. Jak wyjaśnił, duża część mieszkańców twierdziła, że posiada umowy ustne, równoważne umowom pisemnym. *Po weryfikacji danych zawartych w Ewidencji Zbiorników Bezodpływowych, gdzie nie było zapisu o podpisanej umowie na opróżnianie zbiornika bezodpływowego, ustalono, że właściciel nieruchomości zawarł umowę ustną z firmą wywozową. Właściciele nieruchomości podnosili również fakt, że nie związują się z jedną firmą, gdyż czasem muszą korzystać z usług innej konkurencyjnej firmy, w przypadkach awarii beczkowitzu, choroby pracownika lub braku wolnych terminów.*

(akta kontroli str. 14-25, 38, 346-412, 419-483, 678)

**2.4.** Od początku 2020 r do 15 listopada 2021 r. Straż Miejska skontrolowała posiadanie umów oraz dowodów uiszczenia opłat za usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych oraz usuwania osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni w odniesieniu do 133 nieruchomości, położonych w 23 z 27 miejscowości Gminy Wolbrom.

Urząd przygotował plany kontroli, przy czym w 2021 r. kontrole planowane ustalono jedynie od października do grudnia. Burmistrz wyjaśnił, że do kontroli typowano poszczególne miejscowości, biorąc pod uwagę ilości zgłoszeń o nieprawidłowościach oraz ukształtowanie terenu (wzniesienia i cieki wodne, ułatwiające opróżnianie zbiorników przez właścicieli). Kontrole doraźne podejmowane były na podstawie zgłoszeń mieszkańców lub przy okazji innych kontroli na danej posesji lub zauważonych przez patrol Straży Miejskiej nieprawidłowości.

<sup>21</sup> Próbą objęto miejscowości: Dłużec (63 umowy), Domaniewice (46 umów), Kąpiele Wielkie (42 umowy), Poręba Górna (21 umów), Wierchowisko (62 umowy), Załęże (42 umowy). Łącznie: 1 013 nieruchomości (liczba nieruchomości ustalona na podstawie danych z Ewidencji zbiorników, z włączeniem nieruchomości tam nie ujętych, lecz ujętych w Rejestrze umów).

Ostatecznie przeprowadzono 135 kontroli, w tym 17 w 2020 r. (wszystkie jako doraźne). W 2021 r., kontrole doraźne stanowiły 54% kontroli. Planowe kontrole zaczęto realizować od 25 października.

W latach 2018 i 2019 przeprowadzono, odpowiednio: 197 kontroli (skontrolowano 191 nieruchomości) i 111 kontroli (skontrolowano 109 nieruchomości).

(akta kontroli str. 163-164, 398-412, 591-605, 626-673, 707-709)

Komendant Straży Miejskiej w Wolbromiu wyjaśnił, że oceniając częstotliwość wywozu nieczystości ciekłych, brano pod uwagę daty ich wywozu oraz liczbę osób zamieszkujących daną nieruchomość. Protokoły kontroli nie zawierały jednak precyzyjnych informacji na ten temat. Wskazywano liczbę osób zamieszkujących daną nieruchomość, lecz nie podawano pojemności zbiornika, czy ilości wywiezionych nieczystości lub zużytej wody. Adnotacje dotyczące dowodów uiszczania opłat ograniczono do podania daty i numeru ostatniego dowodu<sup>22</sup> albo do wzmianki, że „kwit” jest aktualny. W przypadku nieaktualnych dowodów wywozu albo ich braku, w protokole jedynie stwierdzano ten fakt albo wpisywano wyłącznie informację o pouczeniu. Kontrole przydomowych oczyszczalni potwierdzano w protokole bez jakiegokolwiek wzmianki na temat stanu wywozów<sup>23</sup>.

Gmina nie kontrolowała dokumentacji potwierdzającej szczelność zbiorników bezodpływowych i protokołów z ich przeglądów technicznych. Burmistrz wyjaśnił, że nie żądano od właścicieli nieruchomości okazania tych dokumentów, ponieważ co do zasady, poza nowo wybudowanymi budynkami, większość właścicieli kontrolowanych nieruchomości nie posiadała stosownych dokumentów, w tym także protokołów z okresowych kontroli stanu technicznego zbiornika. Funkcjonariusze *dokonywali oględzin zbiornika na nieczystości zwracając uwagę na jego szczelność, czy nie ma odpływów ze zbiornika oraz terenu wokół zbiornika sprawdzając, czy nie ma śladów świadczących o opróżnianiu zbiornika w sposób nielegalny.* Nie korzystano z pomocy rzeczoznawcy oraz specjalistycznego sprzętu.

W protokołach nie odnotowywano informacji nt. oględzin zbiorników.

(akta kontroli str. 398-412, 591-605, 632,673)

Efektom przeprowadzonych kontroli było stwierdzenie nieprawidłowości w 52 kontrolach oraz:

- w przypadku stwierdzenia braku zbiornika bezodpływowego lub braku potwierdzenia wywozu nieczystości ciekłych: ukaranie mandatem karnym na podstawie art. 117 kodeksu wykroczeń (siedem przypadków), skierowanie wniosku do sądu, w związku z odmową przyjęcia mandatu, (jeden przypadek) oraz pouczenie (dwa przypadki);
- w przypadku stwierdzenia nieaktualnych dowodów wywozu nieczystości ciekłych: pouczenie w trybie art. 41 kodeksu wykroczeń.

Burmistrz wyjaśnił, że *pouczenia stosowano, gdy nieruchomość zamieszkiwały osoby w podeszłym wieku i w trudnej sytuacji materialnej, lub gdy zbyt mała częstotliwość wywozu nieczystości nie była rażąca. Mandaty karne stosowano, gdy właściciel nieruchomości nie posiadał żadnych dowodów potwierdzających wywóz nieczystości lub częstotliwość wywozu była rażąco mała.*

W przypadku 32 nieruchomości kontrolę zakończono zobowiązując właścicieli do dostarczenia aktualnego dowodu potwierdzającego opróżnienie zbiornika, przy czym na 15 listopada 2021 r. polecenia tego nie zrealizowało 19 właścicieli.

(akta kontroli str. 398-412, 626-673)

<sup>22</sup> Poza jednym przypadkiem, gdzie podano dwie daty – protokół nr 136/2021 z 12 listopada 2021 r.

<sup>23</sup> Poza jednym przypadkiem, gdzie wpisano „wywóz raz w roku” – protokół nr 53/2021 z 20 października 2021 r.

**2.5.** W 2020 i 2021 r. Gmina składała do Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) roczne sprawozdania statystyczne SG-01 gospodarka mieszkaniowa i komunalna – odpowiednio za rok 2019 i 2020. W części dotyczącej gromadzenia i wywozu nieczystości wykazano, iż:

- ilość nieczystości ciekłych bytowych odebranych i przekazanych do stacji zlewnej w ciągu roku (bez ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną) wynosiła na 31 grudnia 2019 r.: 17 051,4 m<sup>3</sup>, a na 31 grudnia 2020 r.: 17 660,4 m<sup>3</sup>. Wartości te różniły się od ilości ścieków bytowych przedstawionych przez Gminę w trakcie kontroli oraz od ilości wykazanych w sprawozdaniach kwartalnych przekazanych przez podmioty uprawnione do ich odbioru i przewozu, o których mowa w pkt. 3 wystąpienia. Gmina wskazała, że ilość ścieków bytowych odebranych i przekazanych do zlewni lub oczyszczalni (poza siecią kanalizacyjną) wynosiła na 31 grudnia 2019 r.: 34 462,4 m<sup>3</sup>, a na 31 grudnia 2020 r.: 35 786,4 m<sup>3</sup>;
- liczba zbiorników bezodpływowych na 31 grudnia 2019 r. wynosiła: 3 588, a na 31 grudnia 2020 r.: 3 609; liczba przydomowych oczyszczalni na koniec każdego roku wynosiła 169. Wartości te różniły się od danych przedstawionych w trakcie kontroli. Gmina wskazała, że, liczba zbiorników bezodpływowych na 31 grudnia 2019 r. wynosiła: 4 263, a 31 grudnia 2020 r. 4 298. Liczba przydomowych oczyszczalni na koniec każdego roku wynosiła 214.

W sprawozdaniach nie ujęto danych dotyczących 134 nieruchomości, położonych w Sulisławicach i części sołectwa Wierchowisko, przyłączonych do sieci obsługiwanej przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Gołczy. Urząd pozyskał te informacje w trakcie kontroli prowadzonej przez NIK i dlatego nie zostały uwzględnione w sprawozdaniach SG-01.

(akta kontroli str. 8-10, 38-72, 346-355, 591-605, 623-624)

**2.6.** W latach 2020 i 2021 w Urzędzie nie przeprowadzono żadnych kontroli ani audytów obejmujących gospodarkę ściekową. Burmistrz wyjaśnił, że otrzymywał informację zwrotną nt. stanu realizacji zadań przez podległe mu służby na bieżąco, w formie ustnej podczas spotkań i rozmów. Jednocześnie, nie wpływały w tym okresie żadne skargi, dotyczące działań prowadzonych przez Urząd.

Zagadnienia związane z gospodarką ściekową były przedmiotem zainteresowania radnej Rady Miejskiej w Wolbromiu. Zapytanie<sup>24</sup> dotyczyło przyczyn zmiany koncepcji przeprowadzenia modernizacji oczyszczalni ścieków w Wolbromiu, w szczególności zmniejszenia zakresu prac oraz kwoty środków przeznaczonych na tę inwestycję.

(akta kontroli str. 192, 331-337, 679-683)

Według danych przedstawione przez Gminę w trakcie kontroli, różnica pomiędzy objętością wody dostarczonej wyłącznie na cele bytowe, a objętością odebranych nieczystości ciekłych bytowych, po uwzględnieniu szacunkowej wielkości bezzwrotnego zużycia wody<sup>25</sup> wyniosła na 31 grudnia 2019 r.: 267 556,8 m<sup>3</sup>, a na 31 grudnia 2020 r.: 253 611,2 m<sup>3</sup>.

Na 31 grudnia 2019 r. ilość zużytej wody wyłącznie na cele bytowe wynosiła: 622 287 m<sup>3</sup>, a ilość ścieków bytowych odprowadzonych siecią kanalizacyjną, transportem asenizacyjnym i oczyszczonych przez przydomowe oczyszczalnie wyniosła łącznie: 279 064,6 m<sup>3</sup>. Z kolei na 31 grudnia 2020 r. ilość zużytej wody

<sup>24</sup> Interpelacja z 23 stycznia 2020 r.

<sup>25</sup> Ilość wody przeznaczana m.in. na podlewanie przydomowych ogródków, pojenie zwierząt. Urząd oszacował tę wartość na 75 665,6 m<sup>3</sup> w 2019 r. oraz 72 489,2 m<sup>3</sup> w 2020 r. (20% zużytej wody wyłącznie na cele bytowe na terenie nieskanalizowanym).

wyłącznie na cele bytowe wynosiła: 603 599 m<sup>3</sup>, a ilość ścieków bytowych odprowadzonych siecią kanalizacyjną, transportem asenizacyjnym i oczyszczonych przez przydomowe oczyszczalnie wyniosła łącznie: 277 498,6 m<sup>3</sup>.

Tym samym, w każdym roku, udział ścieków nieoczyszczonych w ilości zużytej wody wyłącznie na cele bytowe, a także w ogólnej ilości ścieków wynosił ponad 40 %.

(akta kontroli str. 346-355, 591-603, 623-624, 674-677, 696-697)

Stwierdzone  
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Ewidencja zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków prowadzona była przez Gminę nierzetelnie, w sposób uniemożliwiający realizację celu wskazanego w art. 3 ust. 3 ucpg. Celem prowadzenia ewidencji jest kontrola częstotliwości opróżniania zbiorników lub sposobu i częstotliwości pozbywania się komunalnych osadów ściekowych, a także opracowanie planu rozwoju sieci kanalizacyjnej.

Prowadzona przez Gminę Ewidencja nie obejmowała wszystkich informacji niezbędnych do realizowania jej celu, tj. rzeczywistych i kompletnych danych, nt.:

- liczby nieruchomości nieprzyłączonych do kanalizacji, dla których istniał obowiązek wyposażenia w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię; Ewidencją objęto jedynie 4 842 nieruchomości (pozycji), podczas gdy suma nieruchomości wg rejestru deklaracji śmieciowych wynosiła 5 276; dopiero w toku kontroli ustalono, iż 1 277 nieruchomości ujętych w Ewidencji zostało skanalizowanych, na co treść Ewidencji nie wskazywała;
- liczby zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni; jedynie dla 2 100 nieruchomości (pozycji) podano informacje dotyczące zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni (tj. 43% nieruchomości ujętych w Ewidencji zbiorników);
- częstotliwości opróżniania zbiorników lub oczyszczalni, w tym liczby nieruchomości, dla których zawarto umowy w tym zakresie; zarówno w Ewidencji zbiorników, jak i prowadzonym odrębnie rejestrze umów nie zawarto informacji nt. częstotliwości opróżniania zbiorników lub oczyszczalni, natomiast z przeprowadzonego badania na próbie wynikało, że zaledwie 27% nieruchomości zawarto umowę w tym zakresie.

Ponadto, w Ewidencji zbiorników nie uwzględniono zmiany adresów, która miała miejsce w październiku 2016 r. w sołectwach Gołaczewy, Chełm i Zabagnie.

Burmistrz wyjaśniał powyższe nieścisłości nierzetelnymi ankietami złożonymi przez mieszkańców lub ich brakiem oraz mozolną ich weryfikacją, wynikającą głównie z dużej ilości zbiorników. Kierownik Referatu zwróciła także uwagę na zmienność danych w ciągu roku – pojawiające się nowe nieruchomości, zmieniającą się liczbę nieruchomości niezamieszkałych lub omyłkowo nieujęte dane.

(akta kontroli str. 10, 152-159, 346-397, 413-588, 591-624, 621-628, 675-690)

2. Gmina nie przeprowadzała tzw. zastępczych wywozów nieczystości w przypadku nieruchomości, dla których nie zawarto umowy na opróżnianie zbiorników i transport nieczystości ciekłych. Burmistrz nie wydał również związanych z tym decyzji ustalających wysokość i termin opłaty za opróżnianie

zbiorników oraz sposób i terminy udostępniania zbiorników bezodpływowych, w celu ich opróżnienia. Było to niezgodne z art. 6 ust. 6 i 7 ucpg.

Burmistrz wyjaśnił, że *Gmina Wolbrom nie organizowała opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadku nieruchomości, której właściciel nie zawarł pisemnej umowy z firmą wywozową, pouczając o takim obowiązku i zobowiązując mieszkańca do przedłożenia takiej umowy.* Dodał również, że ze względu na zagrożenie epidemiczne ograniczono do minimum wszelkie kontrole i postępowania związane z bezpośrednim kontaktem z mieszkańcami i przedsiębiorcami. Dodatkowo praca Urzędu w tym okresie była ograniczona i utrudniona z uwagi na liczne zachorowania oraz pracę zdalną. *Również, ówczesny stan oczyszczalni ścieków nie pozwalał na przyjęcie zwiększonej ilości ładunków. Wzmoczone kontrole nieruchomości skutkowałyby zwiększeniem ilości ścieków dowożonych, a co za tym idzie prawdopodobnym wystąpieniem poważnej awarii i w konsekwencji zrzutem nieoczyszczonych ścieków do odbiornika.*

(akta kontroli str. 38, 346-412, 419-483, 573-605, 626-674)

3. Składane przez Urząd w latach 2020 i 2021 sprawozdania SG-01 były niezgodne ze stanem faktycznym. W sprawozdaniach nie ujęto nieruchomości przyłączonych do sieci wodociągowej, obsługiwanej przez inny zakład niż WZWKGKiM. Podano także odmienne wartości dotyczące liczby zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni oraz ilości ścieków bytowych odebranych i przekazanych do stacji zlewnej w ciągu roku.

Kierownik Referatu wyjaśniła, że dane na temat liczby nieruchomości przyłączanych do sieci wodociągowej każdorazowo pozyskiwane są z WZWKGKiM w Wolbromiu. W/w dane nie obejmują liczby nieruchomości położonych w Sulistawicach i części sołectwa Wierzchowisko (nieruchomości przyłączone do sieci wodociągowej zarządzane przez ZGK w Gołczy) – 134 nieruchomości. W kwestii liczby zbiorników i przydomowych oczyszczalni, wyjaśniła, że różnice pomiędzy przekazanymi zestawieniami tabelarycznymi a sprawozdaniami wynikają przypuszczalnie z nieujęcia w ewidencji części wykonanych przez gminę przydomowych oczyszczalni ścieków w ramach programu SAPARD. Dodatkowo część nieruchomości przyłączona do sieci kanalizacyjnej nie została skorygowana w prowadzonej ewidencji. W odniesieniu do ilości ścieków bytowych odprowadzonych poza siecią kanalizacyjną, Kierownik Referatu wyjaśniła, że podane wartości są błędne. Poprawna wartość za rok 2019 wynosi 34 462,4m<sup>3</sup>, natomiast za rok 2020 – 35 786,4 m<sup>3</sup>, zaznaczyła przy tym, że w sprawozdaniu SG-01 za 2019 rok została wskazana wartość 36 901m<sup>3</sup> a nie 17 051,4m<sup>3</sup>. Natomiast w 2020 r. podana wartość 17 660,4m<sup>3</sup> jest wartością błędnie wskazaną, ponieważ jest to ilość ścieków odebrana wyłącznie taborem asenizacyjnym WZWKGKiM, bez pozostałych podmiotów świadczących usługi wywozu nieczystości ciekłych.

NIK zwraca uwagę, iż w sprawozdaniu za 2019 r. pierwotnie suma odprowadzanych ścieków bytowych dla całej Gminy (teren miejski i wiejski) rzeczywiście wynosiła 36 901 m<sup>3</sup>. Gmina jednak poprawiła te dane i po korekcie suma odprowadzanych ścieków bytowych dla całej Gminy wynosiła 17 051,4m<sup>3</sup>.

(akta kontroli str. 8-10, 38-72, 346-355, 589-605, 623-624, 675-678)

4. Obowiązek kontroli posiadania umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni oraz dowodów uiszczenia opłat za takie usługi realizowano w ograniczonym zakresie, a wyników kontroli nie odnotowywano w Ewidencji zbiorników.

Przyjęty sposób prowadzenia kontroli (wyłącznie za pośrednictwem Straży Miejskiej) pozwolił na skontrolowanie w latach 2020 i 2021 zaledwie 133 nieruchomości, tj. ok. 3% wszystkich nieruchomości<sup>26</sup>.

Działanie takie stanowiło ograniczoną realizację postanowień art. 6 ust. 5a ucpg, który nakłada na Burmistrza obowiązek kontrolowania sposobu udokumentowania wykonania obowiązków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3b (pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami ustawy i przepisami odrębnymi).

Burmistrz wyjaśniał ograniczenia kontroli trudną sytuacją związaną z pandemią COVID-19, w tym potrzebą ograniczenia kontaktów z mieszkańcami, czy realizacją zadań wynikających z *decyzji Wojewody Małopolskiego, na podstawie których Straż Miejska była podległa Policji*.

Komendant Straży Miejskiej w Wolbromiu wyjaśnił, że sprawdzano *co najmniej dwa ostatnie kwity potwierdzające opróżnianie zbiornika (niekiedy właściciele nieruchomości tłumaczyli jego brak zagubieniem)*. (...) Za „aktualne potwierdzenie wywozu” uważano opróżnienie zbiornika *co najmniej w ciągu ostatnich 3 miesięcy, z wyjątkiem nieruchomości ze zbiornikiem 10 m<sup>3</sup> pojemności, zamieszkiwanej przez 1 osobę, wówczas czasokres może być dłuższy*. Komendant wyjaśnił również, że dokumentacja kontroli w przypadku mandatu karnego obejmowała także zapisy w notatniku, a część danych można było ustalić na podstawie wyjaśnień funkcjonariuszy.

(akta kontroli str. 163-164, 398-412, 591-605, 625, 674, 677-695)

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że kontrole przestrzegania i stosowania przepisów ucpg prowadzi się według zasad określonych w art. 9u ucpg, tj. z zastosowaniem przepisów art. 379 i art. 380 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska<sup>27</sup>. Przepisy te regulują sposób przeprowadzania i dokumentowania czynności kontrolnych.

NIK zwraca także uwagę, iż odpowiednio udokumentowane wyniki kontroli mogą być wykorzystane przy prowadzeniu Ewidencji zbiorników.

#### OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie, zarówno egzekwowanie przez Gminę realizacji obowiązku opróżniania zbiorników bezodpływowych od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków, jak również monitorowanie częstotliwości ich opróżniania.

Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków nie była w pełni funkcjonalna, gdyż nie zawierała szeregu informacji niezbędnych do realizowania celu jej prowadzenia.

Gmina nie prowadziła także zastępczych wywozów nieczystości ze zbiorników bezodpływowych, których właściciele nie zawarli umowy na opróżnianie zbiorników lub nie przedstawili rachunków potwierdzających ich wywóz, mimo że na dzień 16 listopada 2021 r. Urząd nie posiadał wiedzy o zawarciu umowy na realizację tego

<sup>26</sup> Licząc w odniesieniu do wskazanej przez Urząd liczby nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, która na 31.12.2019 r. wynosiła 4 477, a na 31.12.2020 r. wynosiła 4 512,

<sup>27</sup> Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.

typu usługi przez ok 70% właścicieli nieruchomości w zbadanej próbie<sup>28</sup>, a ponad 38% kontroli w tym zakresie wykazało nieprawidłowości.

Działania kontrolne wobec właścicieli nieruchomości nieskanalizowanych były ograniczone i niewystarczające. Od początku 2020 r. do 15 listopada 2021 r. skontrolowano zaledwie 3% nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej. Mimo, iż we wcześniejszych latach (przed pandemią COVID-19) kontrole wykonywane były częściej, to jednak i wtedy liczba skontrolowanych nieruchomości nie przekraczała 5% rocznie. Zdaniem NIK liczba przedmiotowych kontroli była niewystarczająca w odniesieniu do zadania, jakim jest skuteczna weryfikacja obowiązku wywozu nieczystości ciekłych na terenie Gminy.

OBSZAR

### **3. Kontrola realizacji obowiązków przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości**

Opis stanu faktycznego

Gmina prowadziła *Ewidencję udzielonych i cofniętych zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych – Ewidencja przedsiębiorców*<sup>29</sup>. Wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych określała Uchwała Nr XXXIII/212/2013 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie *wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie Miasta i Gminy Wolbrom*. Informacje z tym związane opublikowano także na stronie internetowej Gminy.<sup>30</sup>

W kontrolowanym okresie zezwolenia posiadało 10 przedsiębiorców, a od października 2021 r. jedenastu. Żaden podmiot nie został w tym czasie wykreślony z ewidencji.

(akta kontroli str. 8-13, 36-37, 413-418)

Poza jednym przypadkiem, wszyscy przedsiębiorcy ujęci w ewidencji i zobowiązani do złożenia sprawozdania kwartalnego, składali je w ustawowym terminie<sup>31</sup>. Przedsiębiorca posiadający zezwolenie: WTI.6233.1.2017 Nr 1/2017 w latach 2020 i 2021 r. nie złożył żadnego sprawozdania, ponieważ w tym czasie nie zawarł umowy i nie świadczył usług w zakresie opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych. Ustalenia takie potwierdzono w notatce z 15 kwietnia 2021 r. Kierownik Referatu wyjaśniła, że z tego względu Burmistrz *nie nałożył na przedsiębiorcę kary pieniężnej, bowiem zgodnie z art. 9o ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, przedsiębiorca świadczący usługi w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych jest zobowiązany do sporządzania kwartalnych sprawozdań. (...) Nie nakładano także kary pieniężnej z uwagi na to, że art. 9xb ucpq, sankcjonuje nierzetelne sprawozdanie lub złożone po terminie.*

Nie wystąpiły przypadki złożenia sprawozdania przez przedsiębiorcę, który nie miał ważnego zezwolenia.

(akta kontroli str. 192-330, 343-354, 591-605, 625)

<sup>28</sup> Próbę badanych spraw opisano w przypisie nr 21.

<sup>29</sup> Dalej: Ewidencja przedsiębiorców lub ewidencja

<sup>30</sup> Źródło: <http://www.wolbrom.pl/Przewodnik-interesanta/Ochrona-Srodowiska/Oproznienia-zbiornikow-bezodp-ywowych-i-transportu> oraz <http://www.wolbrom.pl/Przewodnik-interesanta/Gospodarka-odpadami/Ewidencja-zbiornikow-bezodp-ywowych>

<sup>31</sup> Dotyczy sprawozdań za wszystkie kwartały 2020 r. oraz za trzy pierwsze kwartały 2021 r.



Dwóch przedsiębiorców podało w sprawozdaniach nieprawidłowe dane, dotyczące liczby właścicieli nieruchomości, od których zostały odebrane nieczystości ciekłe<sup>32</sup>. W listopadzie i grudniu 2021 r. Urząd wezwał przedsiębiorców do uzupełnienia lub poprawienia sprawozdań. Obaj przedsiębiorcy złożyli korekty w terminie.

Przedsiębiorcy załączali również do sprawozdań wykazy właścicieli nieruchomości, dla których świadczono usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych w okresie objętym sprawozdaniem. Wykazy przygotowywane były przez przedsiębiorców w różnej formie. W przypadku jednego podmiotu<sup>33</sup> wykazy nie zawierały adresów właścicieli nieruchomości i adresów nieruchomości, a w przypadku sześciu podmiotów<sup>34</sup> nie podano, czy wskazany adres oznacza adres właściciela nieruchomości, czy adres nieruchomości. W przypadku czterech<sup>35</sup> przedsiębiorców nie podano precyzyjnie, czy wykaz obejmuje umowy zawarte, rozwiązane, czy obejmuje tylko jednorazowo zrealizowane wywozy.

(akta kontroli str. 192-330, 343-354, 591-605, 678-700)

Sprawozdania przedsiębiorców zawierały informacje nt. ilości i rodzaju nieczystości ciekłych odebranych z obszaru Gminy, ze wskazaniem zlewni, do której były przewożone. Łączna ilość odebranych i przekazanych nieczystości ciekłych bytowych w 2020 r. wyniosła: 29 564,6 m<sup>3</sup>, z czego 29 547,4 m<sup>3</sup> ścieków przekazano do zlewni obsługiwanej przez WZWKGiM, a 17,2 m<sup>3</sup> ścieków do zlewni zlokalizowanych poza Gminą Wolbrom. Wartości te różniły się od ilości podanych przez Gminę w sprawozdaniach SG-01 oraz w trakcie kontroli.

Kierownik Referatu wyjaśniła, że różnice pomiędzy danymi ze stacji zlewnej, a podmiotami dowożącymi ścieki prawdopodobnie wynikają z faktu, że stacja zlewna przed modernizacją nie posiadała precyzyjnego systemu opomiarowania, dowożone ścieki były przyjmowane szacunkowo na podstawie deklarowanej pojemności wozu asenizacyjnego.

(akta kontroli str. 39-50, 192-330, 343-345, 591-605, 623-624)

Stwierdzone  
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Urząd nie weryfikował na bieżąco sprawozdań składanych przez przedsiębiorców posiadających zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych i nie wzywał ich do uzupełnienia lub poprawienia niezetelnie sporządzonych sprawozdań.

Dotyczyło to zarówno braku złożenia sprawozdań przez przedsiębiorcę (art. 9o ust. 1 i 2 ucpg), nieprawidłowości stwierdzonych w sprawozdaniach dwóch przedsiębiorców (art. 9o ust. 3 pkt 4 i 6 ucpg), a także nieprecyzyjnie podanych informacji w wykazach właścicieli nieruchomości, dla których świadczono usługi w okresie objętym sprawozdaniem. Powody niezłożenia sprawozdań przez przedsiębiorcę ustalano dopiero w kwietniu 2021 r., tj. po roku i nie weryfikowano w odniesieniu do kolejnych kwartałów. Z kolei nieprawidłowości w sprawozdaniach dwóch przedsiębiorców wyjaśniono dopiero w trakcie kontroli NIK. Nie wezwano do wyjaśnienia i uzupełnienia braków występujących w wykazach

<sup>32</sup> Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2019 Nr 1/2019) – sprawozdania za I i II kwartał 2021 r.; Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.3.1.2013 Nr 3/2013) – sprawozdanie za III kwartał 2021 r.

<sup>33</sup> Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.3.2012 Nr 3/2012)

<sup>34</sup> Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.2.1.2012 Nr 2/2012); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2012 Nr 1/2012); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.3.1.2013 Nr 3/2013); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2013 Nr 1/2013); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2016 Nr 2/2016); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2019 Nr 1/2019)

<sup>35</sup> Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.3.2012 Nr 3/2012); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.2.1.2012 Nr 2/2012); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.3.1.2013 Nr 3/2013); Przedsiębiorca (zew. WTI.6233.1.2013 Nr 1/2013)

zawartych załączonych do sprawozdań, dotyczących wszystkich danych wskazanych w art. 9o ust. 4 ucpg.

Było to niezgodne z art. 9p ust. 1 i 2 ucpg, który nakłada na Burmistrza obowiązek weryfikacji sprawozdań, o których mowa w art. 9o ust. 1 ucpg, a w przypadku sprawozdań sporządzonych nierzetelnie, obowiązek wezwania podmiotu przekazującego sprawozdanie, do jego uzupełnienia lub poprawienia w terminie 14 dni.

Kierownik Referatu wyjaśniła, że w wyniku kontroli zorientowano się o nieprawidłowościach w przedłożonych sprawozdaniach. Podniosła również, że ze względu na ograniczenia kadrowe występujące w czasie pandemii (absencja pracowników, praca w systemie zdalnym lub rotacyjnym) ograniczano weryfikację do kontaktów telefonicznych. W odniesieniu do wykazów dołączonych do sprawozdań Przedsiębiorcy z zezwoleniem WTI.6233.3.2012 Nr 3/2012, podała, że były to dokumenty generowane przez program do fakturowania, a ten nie umożliwiał wydruku w innej formie. *W ocenie pracownika weryfikującego sprawozdanie było złożone prawidłowo. Ponadto, wykazy załączone do sprawozdań były potraktowane, jako umowy zawarte, co weryfikowano telefonicznie. Adresy nieruchomości wskazywane w sprawozdaniach przez firmy asenizacyjne uznano, jako tożsame z adresami właścicieli nieruchomości.*

(akta kontroli str. 39-50, 192-330, 346-397, 591-605, 623-625, 674-695)

NIK zwraca uwagę, iż wobec braku rzetelnej weryfikacji danych przedstawionych w sprawozdaniach firm uprawnionych do wywozu nieczystości ciekłych, Gmina nie była w stanie w pełni wykorzystywać informacji w nich zawartych dla ustalenia rzeczywistej liczby nieruchomości na swoim terenie, z których wywożone były nieczystości ciekłe.

#### OCENA CZĄSTKOWA

Urząd dopełnił obowiązku gromadzenia sprawozdań z opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, jednak ich analiza i weryfikacja prowadzona była w sposób nierzetelny.

Działania nie były wykonywane na bieżąco, a pozyskane od przedsiębiorców dane praktycznie nie były wykorzystywane, np. do ustalenia rzeczywistej liczby właścicieli nieruchomości posiadających zbiorniki bezodpływowe. Tworzony w oparciu o składane sprawozdania rejestr umów, ze względu na brak precyzyjnych informacji, nie dostarczał wiarygodnych danych nt. opróżniania zbiorników bezodpływowych czy przydomowych oczyszczalni.

## IV. Uwagi i wnioski

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na utrzymujący się na terenie Gminy znaczący problem w gospodarce odpadami ciekłymi, który obrazuje porównanie ilości pobranej wody na cele bytowe do ilości odprowadzonych ścieków bytowych zarejestrowanych przez Gminę. Jak wskazano w pkt. 2.6. wystąpienia, różnica ta wyniosła na 31 grudnia 2019 r.: 267 556,8 m<sup>3</sup>, a na 31 grudnia 2020 r.: 253 611,2 m<sup>3</sup> i w obu okresach stanowiła ponad 40% ilości zużytej wody. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości szacunkowe (wyliczenia uwzględniają szacowaną wielkość bezzwrotnego zużycia wody), które w rzeczywistości mogą być jeszcze wyższe.

Wnioski W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- 1) przedstawienie Radzie Miejskiej oraz przekazanie Staroście Olkuskiemu raportu z wykonania *Programu ochrony środowiska dla Gminy Wolbrom na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024*;
- 2) zapewnienie współpracy i wymiany informacji pomiędzy wszystkimi pracownikami i służbami Urzędu, działającymi w obszarze gospodarki nieczystościami ciekłymi, a także WZWKGiM, które mogą być wykorzystane w rejestrowaniu i monitorowaniu realizacji przez mieszkańców obowiązków w tym zakresie;
- 3) zapewnienie rzetelnego prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, zawierającej informacje umożliwiające wykonywanie kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych;
- 4) wdrożenie zakupionego narzędzia informatycznego wspierającego monitorowanie i zarządzanie gospodarką wodno-ściekową, z uwzględnieniem wyników niniejszej kontroli;
- 5) podjęcie działań organizacyjnych dla zapewnienia tzw. zastępczych wywozów nieczystości, na zasadach określonych w art. 6 ust. 6 i 7 ucpg;
- 6) zapewnienie rzetelnego wykazywania w sprawozdaniach statystycznych danych dotyczących gospodarki komunalnej na terenie Gminy;
- 7) zwiększenie liczby kontroli prowadzonych wobec właścicieli nieruchomości, w zakresie określonym w art. 6 ust. 5a ucpg;
- 8) weryfikowanie, przy wykorzystaniu przysługujących uprawnień, rzetelności sprawozdań składanych przez podmioty prowadzące na terenie Gminy działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

## V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia  
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek  
poinformowania  
NIK o sposobie  
wykorzystania uwag  
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków,            stycznia 2022 r.

Justyna Pikiewicz  
starszy inspektor kontroli państwowej